

VIDEOTE VAATAMINE JA JAGAMINE VEEBIS

Tunnikava 8-12 aastastele

TUNNI KESTUS

**45-60
minutit**

TUNNI EESMÄRK

Õpilased arutlevad, mis on turvaline veebikäitumine videote vaatamisel ja jagamisel selliste populaarsete veebiplatvormide puhul nagu TikTok, YouTube, Twitch, Instagram ja Snapchat.

Märkus õpetajatele: See tunnikava on loodud vastavalt tagasisidele lapsevanematelt ja haridustöötajatelt seoses alla 13-aastaste noorte veebipõhiste videojagamisplatvormide kasutamisega. Informatsiooni vanusepiirangute ja nende teemal arutamise kohta leiab **1. lisast**.

Tunni eesmärk õpilased õpivad:

- tundma ära veebipõhiste videojagamisplatvormidega seotud võimalikke riske.
- mõistma, et kõikisugust videosisu ei peaks kõigi vaatajatega jagama.
- arendama praktilisi strateegiaid, mida videojagamisplatvormidel kasutada.

Tegevus	Pealkiri	Aeg
ALUSTUSEKS	KUIDAS SA VIDEOID VAATAD?	5-10 minutit
1. TEGEVUS	KES VAATAB?	10 minutit
2. TEGEVUS	SIIMU LUGU	10 minutit
3. TEGEVUS	VÄLTIMINE VÕI REAGEERING?	10 minutit
KOKKUVÕTTEKS	KASULIKUD NIPID	5 minutit

Originaali koostas Childnet UK Safer Internet Centre tegevuse raames.

KUIDAS SA VIDEOID VAATAD? (ALUSTUSEKS)

5-10
minutit

Alustage tahvlile või paberile Youtube'i logo joonistamist. Joonistamise ajal laske õpilastel ära arvata, mida te joonistate.

Kui nad on logo õigesti ära arvanud, paluge neil tõsta käsi, kui nad on kunagi Youtube'i kasutanud. Seejärel, kas väikestes gruppides või kogu klassiga, paluge õpilastel nimetada rakendusi/teenuseid/veebilehti, mida nad teavad, kus saab luua ja jagada videoid, kui nad suudavad.

Võtmeküsimused:

- Millised on sinu lemmikud? Miks?
- Millised võimalused on nendel platvormidel, mida sulle meeldib kasutada?
- Millist tüüpi videoid meeldib sulle enim vaadata?
- Millist tüüpi videoid meeldib sulle enim teha?

Lõpetuseks küsi õpilastelt, mida nemad peavad veebis videote vaatamise ja jagamisega seotud riskideks või ohtudeks. Pange neist üheskoos kokku nimekiri, pange see kõrvale ja tulge selle juurde tunni jooksul hiljem tagasi.

KES VAATAB? (1. TEGEVUS)

10
minutit

Seda tegevust saab teha paarides või kogu grupiga.

PAARIDES

Jaga igale paarile **2. lisa** kaardid (*Videosisukaardid*) ja **3.lisa** kaardid (*Vaatajakaardid*) ja palu need asetada kahte eri kuhja.

Paarid peaksid tõmbama mõlemast kuhjast ühe kaardi. See annab neile kirjelduse lühikesest videost, mille nad kujuteldavalt on loonud ja mida veebis jaganud, ning kirjelduse kellestki, kes seda videot vaatab.

Õpilased peaksid arutama, kuidas nad end tunneksid, kui kirjeldatud vaataja nende videot vaataks.

KOGU GRUPIGA

Andke igale õpilasele üks **2. lisast** pärinev kaart (*Videosisukaardid*).

Jätke eraldi kuhja **3. lisa** kaardid (*Vaatajakaardid*).

Paluge õpilastel ükshaaval grupile nende kaardil olevat videosisu kirjeldada. Seejärel paluge neil valida kuhjast kaart, et saada teada, kes nende videot vaatab.

Arutage grupis, kuidas õpilased end tunneks, kui see vaataja nende videot vaataks. Võite paluda neil valida emotikone, mis kõige paremini nende tundeid kirjeldavad.

SIIMU LUGU (2. TEGEVUS)

10
minutit

Seda tegevust saab viia läbi paarides või individuaalselt. Jagage laiali **4. lisa** (Siimu lugu) ja selgitage õpilastele, et nad hakkavad lugema ühe noore inimese (Siimu) lugu, kes kaalub parasjagu uue videojagamisrakenduse alla laadimist. Õpilased peaksid otsustama, mida Siim peaks igas loo punktis tegema. Loo lõpus saavad õpilased arutleda, millal tegi Siimu häid valikuid, ja pakkuda, mida ta oleks võinud teha teisiti.

Miks mitte kasutada näitemängu, et tuua see tegevus ellu? Laske õpilastel näidelda erinevaid tegelasi ja peatuda iga punkti juures, et küsimusi grupis arutada. Küsitlege erinevates rollides õpilasi, et avastada erinevaid vaatenurki.

ENNETUS VÕI REAGEERING? (3. TEGEVUS)

10
minutit

Tuletage õpilastele meelde, et veebis käimine peaks olema lõbus, kuid vahel võivad asjad valesti minna või see võib neid endast välja viia. Isegi kui nad kasutavad rakendust, mis on mõeldud neist vanematele inimestele, ei ole see nende süü, kui seda kasutades midagi juhtub, ja nad peaksid alati abi küsima.

Arutage õpilastega veebiohtude ennetamise ja neile reageerimise vahe üle. Selgitage, mida need kaks terminit tähendavad ja et mõlemad strateegiad on kasulikud.

Jagage laiali kaardid **5. lisast** (Ennetus- või reageeringukaardid) ja paluge õpilastel jaotada kaardid kahte gruppi: need, millega saab ohtusid ennetada, ja need, millega saab reageerida, kui midagi on juba juhtunud.

Naaske seejärel „Kuidas sa videoid vaatad?“ tegevuse ajal koostatud nimekirja juurde, kus on kirjas videote vaatamise ja jagamisega kaasnevad ohud. Iga ohu juures arutage õpilastega, kas seda on võimalik **ennetada** ja kui jah, siis kuidas? Kui ei, siis arutage, kuidas oleks kõige kasulikum sellele **reageerida**. Õpilased võivad pakkuda ka oma ennetus- ja reaktsioonimeetmeid, mida kaartidel kirjas pole.

KASULIKUD NIPID (KOKKUVÕTTEKS)

5
minutit

Paluge õpilastel paaridesse võtta ja otsustada, millised on nende kolm peamist nippi videojagamisrakenduste kasutamiseks, mida nad teistele soovitaks. Seejärel laske igal paaril ühineda teise paariga, et moodustada grupp – kas nad suudavad ühiselt oma kuus nippi ainult kolmeks koondada?

Käige iga grupi juures ja paluge neil jagada oma kolme nippi. Kas suudate leida kolm nippi, millega kogu klass nõustub?

Paljudel veebipõhistel videojagamisplatvormidel on vanusepiirangud. See tähendab, et platvorm ei ole mõeldud lastele ja noortele inimestele, kelle vanus jääb alla kindla piiri. Siin on välja toodud mõned harilikumad vanusepiirangud kõige populaarsematel platvormidel:

INSTAGRAM	Kasutajad peaksid olema vanuses 13+. Osa sisust on nähtav ainult 18+ vanuses registreerunutele.
SNAPCHAT	Kasutajad peaksid olema vanuses 13+. Osa sisust on nähtav ainult 18+ vanuses registreerunutele.
TIKTOK	Osa sisust on nähtav ilma kontota. Registreerunud kasutajad peaksid olema vanuses 13+. Osa sisust on piiratud, vastavalt kontoseadetele ja registreeritud vanusele.
TWITCH	Enamus sisust on nähtav ilma kontota. Registreerunud kasutajad peaksid olema vanuses 13+. Kasutuspoliitika järgselt peaksid kasutajad vanuses 13-17 olema täiskasvanu järelevalve all.
YOUTUBE	Enamus sisust on nähtav ilma kontota. Registreerunud kasutajad peaksid olema vanuses 13+. Osa sisust on kättesaadav ainult sisse loginud 18+ vanuses registreerunutele.

Nõuandeid kaitsemeetmete osas: Parim praktika on kaitse eesmärgil jälgida alaealiste laste vanusepiiranguga platvormide kasutamist, isegi kui see on laialt levinud (või tundub nii olevat), sest see moodustab laiema ülevaate lapse kodusest elust. Pidage sealjuures kinni oma kooli/tegevuspaiga kaitsemeetmetest.

VANUSEPIIRANGUTEGA PLATVORMIDE ÕPETAMINE

Järgnevad nõuanded on kasulikud ka sotsiaalmeedia platvormidega või vanusepiirangutega filmide ja mängudega seotu õpetamisel.

Tunni alustamiseks

- Jagage õpilastega tunni jaoks oluliste platvormide vanusepiiranguid.
- Andke neile teada, et kõige ohutum on oodata, kuni nad on jõudnud platvormi kasutamiseks õigesse vanusesse.
- Kuid kui nad seda juba teevad, siis selgitage, et käesolevas tunnis võib turvalises keskkonnas arutada, milliseid platvorme õpilased kasutavad, sest tunni eesmärk on arutada, kuidas eri platvorme ohutult kasutada.

Tunni ajal

- Kasutage erapooletut sõnavara ja ärge olge nende õpilaste suhtes, kes vanusepiiranguga platvorme kasutavad, kriitilised.
- Kasutage erapooletut sõnavara ja vältige mõista andmist, et vanusepiiranguga platvormide kasutamine on tavaline ja laialdane, sest see võib tahtmatult innustada ka neid õpilasi, kes platvorme veel ei kasuta, alustama nende kasutamist.

Video sinust, kus kannad pidžaamasid ja võtad osa tantsuväljakutsest

Vlog lõbusast päevast, mille veetsid koos oma parima sõbraga.

Lõbus fotomontaaž sinu sõbra sünnipäeva puhul

Video sinust, kus kannad oma koolivormi ja võtad osa lip-sync väljakutsest

Video, kus näitad vaatajatele kingitust, mille oled just saanud.

Video, kus sinu vanem õde laulab kõva häälega autos ja ta ei tea, et sa filmisid

Video, kus su sõber kukub kooli jalgpallivõistluse ajal mudas pikali.

Video, kus teete sõpradega oma õpetajaid järele.

Video, kus lõbutsete sõpradega poes ja keegi ajab kogemata vitriini ümber, mille järel saate töötaja käest pahandada

Video isetehtud limast, kus sinu nägu näha ei ole.

Video, kus sinu uus kutsikas oma saba taga ajab.

Rollimängu video, kus teeskled veebiäri omanikku, kes valmistab ette teeseldud tellimusi

Video, kus kasutad ebaviisakaid väljendeid oma klassikaaslase kohta

Video, kus esitad tuntud tantsukava, kuid teed palju vigu

Video, kus lood oma lemmikmängus uut karakterit, kes näeb välja nagu sina

Video, kus saad edukalt hakkama mõne mängu raske tasemega

Õpetusvideo, kus tutvustad uut maailma, mille oma lemmikmängus löid

Koduvideo, kus oled ujumisriietes rannas

Sõber koolist

Üks sinu vanavanematest

Sinu naaber

Sinu kooli direktor

Keegi, kes töötab sinu
kodulähedases toidupoes

Sinu vend/õde

Sinu vanem või hooldaja

Sulle kallid sugulane

11-aastane, kes on pärit teisest
riigist ja keda sa ei tunne

Sinu vanemate täiskasvanud sõber

Sinu 2. klassi õpetaja

Sinu lemmik internetikuulsus
(vlogija, striimer vms)

18-aastane, kes käis sinu koolis,
aga keda sa ei tunne

Politseinik

Suure ettevõtte juhataja

Täiskasvanu, kellega sa pole kunagi
kohtunud ja keda sa ei tea

Siim on 12-aastane ja elab oma vanaemaga. Ta on väga eevil, sest saab varsti erilise sünnipäevakingi. Loe Siimu lugu ja vali igale küsimusele parim(ad) vastus(ed)...

Siim saab sünnipäevaks telefoni. Ta on telefoni juba ammu tahtnud ja ta sõbrad on sama eevil kui ta ise. Nad ütlevad talle, et ta laeks alla uue videojagamisrakenduse, aga Siim peab enne uute rakenduste alla laadimist luba küsima. Kas Siim peaks...

- A. Kohe rakenduse alla laadima?
- B. Kodus luba küsima?
- C. Jääma nende rakenduste juurde, mis tal juba on?

Siim küsib kodus luba ja vanaema uurib natuke asja. Siim tohib rakenduse alla laadida, aga võib seda kasutada ainult pärast koolipäeva lõppu ja nädalavahetustel. Siimule väga meeldivad enamik videoid, mida ta vaatab, aga siis näeb ta ühte, mis tekitab temas ebamugavust ja vastikustunnet. Kas Siim peaks...

- A. Ruttu järgmise video käima panema?
- B. Vanaemaga rääkima?
- C. Rakenduse ära kustutama?

Siim paneb järgmise video käima, aga ta mõtleb ikka ainult sellele, mida eelmises videos nägi. Ta kardab, et võib midagi samasugust uuesti näha. Kas Siim peaks...

- A. Vanaemaga rääkima?
- B. Rakenduse ära kustutama?
- C. Rakenduse seadeid vaatama

Siim vaatab seadeid, aga ei saa neist hästi aru, nii et ta räägib vanaemaga. Nad saavad teada, et alla 18-aastastele kehtivad kaitsefunktsioonid, kui nad teevad endale konto. Siim hakkab endale kontot tegema, aga rakenduses on kirjas, et ta peab vähemalt 13-aastane olema. Kas Siim peaks...

- A. Valetama ja ütleva, et ta on 13?
- B. Kontot mitte tegema?
- C. Küsima vanaemalt nõu?

Siim otsustab vanaemaga mitte rääkida ega endale kontot teha. Siim kasutab rakendust edasi ja jätab need videod, mis talle ei meeldi, lihtsalt vahele. Siim märkab, et ta veedab rakenduses väga palju aega ja vahel rikub vanaema reeglit selle kohta, et tohib rakendust ainult pärast kooli kasutada. Kas Siim peaks...

- A. Küsima vanaemalt luba rakendust rohkem kasutada?
- B. Telefoni endaga salaja kaasa võtma
- C. Seadma endale meeldetuletusi, et oma ajaga paremini toime tulla?

Siim küsib vanaemalt rohkem lubatud telefoniaega, aga vanaema ütleb, et tal on seda juba piisavalt, nii et ta hakkab hoopis meeldetuletusi kasutama. Ta sõpradel on kontod ja paljud neist jagavad ise tehtud videoid. Ühel neist on palju jälgijaid ja ta ütleb Siimule, et ka temal võiks neid palju olla, kui tal oleks avalik konto. Kas Siim peaks...

- A. Endale avaliku konto looma?
- B. Endale konto looma ja ainult lähedaste sõpradega videoid jagama?
- C. Ootama, kuni ta saab 13, et konto luua?

Siim on nüüd 13, nii et ta otsustab endale konto luua. Ta võtab vastu jälgijaid, keda ta tunneb, ja ta sõpradele väga meeldivad ta videod. Nad ütlevad, et need on isegi paremad kui mõnede kuulsate videote tegijate omad, mida nad näinud on! Kas Siim peaks...

- A. Oma konto avalikuks tegema?
- B. Jätkama oma sõpradele privaatse konto alt videote tegemist?
- C. Tegema oma konto avalikuks, aga videote all kommentaarid välja lülitama?

Siim teeb oma konto avalikuks ja hakkab natuke rohkem jälgijaid koguma. Siim saab enamasti oma videote alla positiivseid kommentaare ja eirab neid, mis on kurjad. Üks inimene ei lõpeta vastikute asjade ütlemist ja teeb ise video, kus kritiseerib Siimu. Kas Siim peaks...

- A. Selle inimese kohta rakendusele kaebuse esitama?
- B. Vanaemaga rääkima?
- C. Selle inimese ära blokeerima?

Siim esitab selle inimese kohta keskkonnas kaebuse (vajutades „report“), blokeerib ta ära ja räägib vanaemaga, kes ütleb, et ta on õigesti käitunud, mis aitab Siimul end paremini tunda. Üks Siimu video saab väga palju meeldimisi. See on video tema magavast sõbrast, kes norskab ja kelle suust tilgub ila. Sõber ütleb Siimul, et ta võtaks video maha. Kas Siim peaks...

- A. Video üles jätma?
  - B. Selle maha võtma?
  - C. Vabandama?
-

Siim võtab video maha ja ta sõber on rõõmsam. Siim saab ühelt väga ammu vastu võetud jälgijalt sõnumi, kus ta ütleb, et on Siimu sõbra sõber. Ta tahab temaga videokõne teha. Kas Siim peaks...

- A. Temalt ta nime küsima?
  - B. Sõnumi ära kustutama ja selle inimese blokeerima
  - C. Vanaemaga rääkima?
-

Siim räägib vanaemaga ja nad küsivad Siimu sõpradelt selle inimese kohta. Üks inimene grupist oli ta vastu võtnud ja seejärel olid kõik teised sama teinud, aga keegi neist ei tunne teda. Nad otsustavad kõik üheskoos selle inimese ära blokeerida.

Loole tagasi vaadates...

Mida tegi Siim õigesti?

1.

2.

3.

Mida oleks Siim võinud teha teisiti?

1.

2.

3.

Räägi usaldusväärse
täiskasvanuga

Lülita kommentaarid
välja

Hoia tõendid
alles

Tee oma konto
privaatseks

Blokeeri see inimene ära

Esita selle inimese kohta
kaebus vajutades
„report“

Võta see maha

Mõtle enne postitamist

Võta vastu ainult jälgijaid,
keda tunned ja usaldad